

Юшкевич Юлія Сергіївна (Одеса) - кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету

АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОСОБИСТОСТІ

Проведений концептуальний аналіз наявних дефініцій поняття «економічна культура» дозволяє зробити висновок, про поліваріативність підходів до його вивчення, що обумовлено багатогранністю цього феномену.

Слід наголосити, що більшість науковців акцентують на ціннісному вимірі економічної культури, беручи до уваги або моралістичний, або більш абстрактний контексти. Співвідносячи когнітивну, аксіологічну та праксіологічну складові економічної культури, ми волею-неволею схилиємось до необхідності констатування визначальної ролі категорії «цінність» в тріаді «знання-цінності-діяльність», через яку ми можемо визначити сутність та роль інших елементів.

Сучасний соціальний простір характеризується активним розвитком постіндустріального суспільства та формуванням нового відповідного типу економіки, а саме економіки знань. Виявлення ціннісного змісту цього компонента економічної культури стає можливим у результаті вивчення дуальної природи знань, які одночасно виступають вагомим фактором ефективності сучасного виробництва, при умові їх інноваційності, та результатом, продуктом цієї економічної діяльності. Саме знання, що являє собою або сукупність зовнішньої, абстрагованої від конкретного інтелектуального виробника, інформації, або виступає в якості внутрішніх знань-вмінь-навичок суб'єкта економічної діяльності, має духовно-культурну та матеріально-економічну цінність, виступаючи з одного боку формою соціального буття та самореалізації індивіда, а з іншого товаром, що є найбільш цінним на ринку постіндустріального суспільства.

Щодо аксіологічного виміру економічної діяльності, то в цьому контексті, доцільним здається звернення до категорії «праця», ціннісний зміст якої також знаходить свій прояв у двох формах, з одного боку, як результат трудової діяльності – накопичення матеріальних благ, а з іншого, як самоцінність самого процесу праці. Згідно з даними соціологічного дослідження специфіки економічного світогляду представників сучасного українського соціуму, кількісний показник інструментальної мотивації, в межах якої праця розглядається як засіб досягнення певних цілей і не виступає самоцінністю, складає 45,4 %, що ж стосується протилежної позиції – ціннісної мотивації до праці, то цей показник є трохи більшим – 48,8 %. Безпосереднє відношення до цих двох форм мотивації, має прагматична та соціальна мотивації до праці, тобто орієнтація на отримання матеріального прибутку (64,5 %) або задоволення від цікавого виду діяльності (24,9 %) відповідно [3, с.135]. На наш погляд, такі показники свідчать, по-перше, про дисбаланс економічного світогляду сучасних українців, а, по-друге, є достатньо невтішними в контексті світоглядно-філософської традиції нашого народу. Згадуючи філософію Г. Сковороди, а саме вчення про «сродну працю», необхідно наголосити, що лише праця яка до вподоби твоєму серцю, що є найвищою насолодою, може бути максимально корисною для людини на шляху досягнення власної самореалізації та особистого щастя. Вона орієнтує індивіда на ціннісно-смісловий зміст культури та виступає гарантом існування суспільства всезагального блага.

Акцентуючи на ціннісному, навіть моралістичному вимірі економічної культури доречним є звернення до роботи Д. Макклоскі «Економіка з людським обличчям, або

гуманоміка» в якій автор пропонує створити міждисциплінарну сферу економічного знання – гуманоміку, що буде включати в економічний дискурс етичні питання, предметом розгляду яких будуть добродійності. На думку Д. Макклоскі, саме повернення економічної проблематики до більш широкого контексту, пов'язаного з трансформацією духа та цінностей, може наблизити нас до розуміння того, яким чином відбувається розвиток сучасної цивілізації [1, с.40].

Схожої думки дотримуються Стожко Д. К., Стожко К. П., Целіщев Н. Н., наводячи в якості приклада успішність економічної системи Японії, основу економічної діяльності суб'єктів господарювання якої складають етичні цінності, серед яких особливу увагу слід звернути на соціальну справедливість та соціальну відповідальність [2, с.260].

Слід зазначити, що в Національній доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна», акцентується на необхідності імплементації саме принципів відповідальності та справедливості в економічній сфері. На жаль, дані соціологічних досліджень свідчать про невтішні показники і в цьому сенсі, так більшість респондентів (63,1 %) вважають, що в поведінці сучасних українців переважає прагматична мотивація – прагнення будь-якою ціною підвищити свій матеріальний добробут, установку ж на відношення взаємної винагороди – прагнення до успіху на основі справедливих взаємовідносин з іншими, відмітили лише 6,4 % респондентів. Що стосується сформованості відчуття відповідальності, то його наявність відмітили лише 65 % експертів при цьому на рівні нижче середнього, так само як наявність економічної культури в представників українського соціуму в цілому [3, с.111,114].

Отже, такі показники свідчать про значний вплив на свідомість українців конкурентно-ринкових відносин, наявність певних ментальних особливостей та вказують на недостатній рівень морально-етичної складової економічної культури, що може стати значною перешкодою на шляху прогресивного економічного розвитку в якості гідного представника європейської спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макклоски Д. Экономика с человеческим лицом, или гуманоміка. *Вестник СПбГУ. Серия 5: Экономика*. 2013. № 3. С. 37-40.
2. Стожко Д. К., Стожко К. П., Целищев Н. Н. Аксиология современной экономики: проблема формирования экономического сознания. *Вестник ПНИПУ. Социально-экономические науки*. 2017. № 3. С. 252-264.
3. Экономическая культура населения Украины: Монография / Под ред. академика НАН Украины В. М. Воронь, д-ра филос. наук., профессора Е. И. Саименко. К.: Институт социологии НАН Украины. 2008. 316 с.